

Phẩm 14: QUÁN HỢP

Lại nữa, vì khiến tin hiểu chỗ đối trị của “không” về các pháp hữu hợp đều không có tự tánh nên có phẩm này phát khởi. Người ngoại đạo nói: Ông nói tất cả pháp tự tánh đều “không”, nói như thế là, trái đạo lý chân chánh. Những đạo lý nào? Như Phật đã nói: có căn, trần, thức ba thứ hòa hợp, gọi là xúc, vì nghĩa ấy nên ông trước đã nói tức là trái nhau. Như tôi thiết lập là trong đệ nhất nghĩa, các pháp có “thể”. Vì sao? Vì đây là nhân, nói gọi là hợp vậy. Đây nếu không có, Như Lai không nói nhân này gọi hợp. Thí như không thể nhân nơi lông rùa nói gọi là y phục. Do Phật nói có tham, sân, si. Ba kết như thế gọi là hợp. Do đó tôi nói nhân phù hợp chánh đạo, thế nên các pháp chẳng phải không có tự thể. Luận giả nói: Ông tuy có lời nói mà nghĩa thì không đúng. Như kệ nói:

*Kiến, khả kiến, kiến giả
Ba thứ này mỗi mỗi khác nhau
Hai hai đối lẫn nhau
Tất cả đều không hợp.*

“Thấy” cùng “có thể thấy” và “người thấy”, hai hai đối chiếu nhau, lại không hợp lẫn nhau, lại tất cả không hợp. Do như thế nên Kệ nói:

*Nên biết nhiễm, người nhiễm
Và pháp sở nhiễm kia
Phiền não khác nhập khác
Ba thứ đều không hợp.*

Thích: Nhiễm là tướng của dục. Phiền não là có thể nhiễm ô chúng sinh tương tục vậy. Nói nhiễm... là phiền não. Phiền não khác là sân..., đây cũng ba thứ, nghĩa là sân người sân và đối tượng bị sân. Nhập khác là nhãn trước đã nói. Trong đây nói khác là nói tai, mũi, lưỡi, thân, ý. Sao gọi là nhập? Nghĩa là cửa, chỗ của tâm, tâm sở pháp đấy khởi nên gọi là nhập. Đây cũng có ba thứ, nghĩa là nghe, có thể nghe, và người nghe, cho đến biết, có thể biết và người biết. Nhiễm, phiền não... kia cho đến các nhập khác, hai hai hướng về nhau lại không hợp lẫn nhau. Lại nữa, tất cả không hợp, như có thể thấy... không hợp tương ưng với biết, nay vì khiến người khác hiểu không nghi ngờ. Kệ nói:

*(Dị) khác cùng khác có hợp
Khác đây không thể được
Và các “có thể thấy” ...*

Tướng khác đều không hợp.

Thích: “Có thể thấy v.v...” là nói thấy, có thể thấy và người thấy. Như thế nhiễm, người nhiễm và có thể nhiễm, đều không hợp nhau. Trong đây nói nghiệm: Trong đệ nhất nghĩa người thấy không cùng có thể và thấy hợp nhau. Vì sao? Vì chúng không khác. Nếu vật không khác thì cuối cùng không hợp nhau. Thí như tự thể. Có người nói khác (dị) cùng khác hợp tức là trong đây nhiễm... tương tục như ở chỗ khác thì không hợp nhau. Do chỗ khác kia và tương tục khác không ngừng chuyển theo nên gọi là hòa hiệp, nhân này được thành. Luận giả nói: Nếu “có thể thấy”..., trước ở chỗ khác, sau ở một chỗ, gọi là hợp thì nhân đây không thành, cũng không có nghiệm vậy. Ông nói chẳng khéo về kia như thế. Kệ nói:

Chẳng riêng “có thể thấy” ...

Tướng khác không thể được,

Và tất cả pháp khác

Khác (dị) cũng không thể được.

Thích: Như đạo lý trước đã nói: nghe, có thể nghe và người nghe; sân, có thể sân và người sân ấy... đều không có nghĩa hợp. Người ngoại đạo nói: Ông nói ngã và mắt có thể thấy... không khác thì nghĩa này không thành, nhân không thành vậy. Luận giả nói: Chẳng phải nhân không thành. Vì sao? Như kệ nói:

(Dị) khác cùng khác làm duyên.

Thích: Đối đãi cái khác nên gọi là khác. Kệ nói:

Lìa khác không có khác.

Thích: Do chủng làm duyên khởi tức là đối đãi chủng tử đây nên gọi mầm làm khác. Kệ nói:

Hoặc từ duyên khởi ấy

Đây không khác duyên kia.

Thích: Chẳng phải trong đệ nhất nghĩa có thể thấy khác với mắt. Vì sao? Vì sai khác nói quán về “có”. Thí như tự thể của “có thể thấy”. Hoặc pháp từ duyên khởi thì không khác duyên kia, nếu nói khác thì nên lìa chủng này, mầm từ chỗ khác sinh ra. Như lửa không quán tự tánh của thể khác là ấm áp. Như thế, người thấy không quán ở “có thể thấy”, người nghe không quán ở “có thể nghe”. Người nhiễm không quán ở nhiễm... như lửa không đối đãi ở lạnh mà tự thể là ấm thì “khác” đây không thành. Vì sao? Vì ở trong thế đế không có nghĩa đây vậy. Ngoại đạo nói: người thấy cùng mắt... khác nhau không cần quán về tướng. Vì sao? Vì tướng riêng khác, thí như trâu ngựa. Trong đây cảnh giới hiển

hiện gọi là tướng nhận thức đây là người thấy. Người thấy vốn có hành nhóm hợp chỗ nương của nhãn thức tức thanh tịnh sắc dùng làm cảnh, đây gọi là mắt; hình sắc và hiển sắc đây gọi là “có thể thấy”. Như tôi đã nói thì nhân có sức, nghĩa khác nhau của người thấy và mắt được thành. Luận giả nói: Đây nói không đúng, trong đệ nhất nghĩa chân, ngựa vì là hai thể nên không thể được. Lại có người nói: vì tướng sai khác nên quả nhân riêng biệt, nghĩa người thấy khác với mắt được thành. Câu này trở lại đồng như trước trả lời. Lại nữa, người Tỳ Thế sư nói: có “thể” của pháp khác cùng vật hòa hiệp. Luận giả nói: Nếu ông muốn khiến có “thể” của pháp khác cùng vật hợp thì cũng nên không có vật thứ hai. Tự nhiên có khác nhau vì kia lập “khác” có “thể” riêng. Trong đây làm nghiệm: không có pháp khác cùng vật hòa hợp. Vì sao? Vật “thể” của vật thí như chưa nói năng đã có vật thể trước. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa “khác” không có tự thể, vì sao? Vì chung riêng, thí như thể sắc. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa “khác” chẳng phải nhân khởi nói và giác trí. Vì sao? Do làm nhân sai khác của giác trí và ngôn thuyết, thí như thể sắc. Lại nữa, “khác” đây là ở trong khác, hay ở trong “chẳng khác”, đây có lỗi gì? Nếu ở trong “khác” ấy thì như kệ nói:

Trong khác không có khác.

Thích: Hoặc pháp khác kia trước đã là khác, mà nói khác đây, đến trong cái khác trước kia thế thì không có nghĩa. Vì pháp “khác” rỗng không. Tỳ Thế Sư đã lập nghĩa “khác” không thành. Nếu ở trong “chẳng khác” mà có (khác) thì đây cũng không đúng. Như kệ nói:

Trong “chẳng khác” cũng không.

Thích: Đây là lỗi nói tự thể mà có “khác”, như kia đã nói thì nghĩa nhân bị phá, pháp “khác” không thành. Người ngoại đạo nói: một và khác là hai biên, ông nay ngăn khác, pháp khác tức không có “khác” đây nếu không có thì chấp nhận “chẳng khác” thế nên ông bị trái lỗi tất đàn. Luận giả nói: Như pháp “khác” không có, đã khiến người khác hiểu, còn pháp “chẳng khác” không có thì như kệ nói:

*Do pháp “khác” không có Nên
“chẳng khác” cũng không*

Thích: Quán về “khác” nên có “chẳng khác”, đã ngăn khác thì chẳng khác cũng không. Ngăn thế nào? Nay nói nghiệm: Trong đệ nhất nghĩa người thấy và có thể thấy không được là dị (khác), vì sao? Vì quán về ngôn ngữ sai biệt. Thí như tự thể của “có thể thấy”. Như thế vì có, vì quả, vì nhân, vì cảnh giới của trí, nghi. Các nhân ấy đây nên rộng nói: kia như thế một, khác đều ngăn, do một... không thành vậy. Như kệ

đây nói:

*Một pháp thời không hợp
Pháp khác cũng không hợp.*

Hoặc có người nói: Như thế có nhiễm cùng người nhiễm hợp. Vì sao? Do lúc hòa hợp, như nước sữa hai thứ. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa có người nhiễm hợp. Vì sao? Vì quán về ngôn ngữ sai biệt. thí như người ăn cùng tướng ăn hợp nhau. Luận giả nói kệ:

*Hợp hợp và đã hợp
Người hợp cũng đều không.*

Thích: Như chỗ trước nói phương tiện pháp khác và tướng hợp thì không có nghĩa như đây. Do ở đầu phẩm ngoại đạo nói nhân, đã cùng lỗi kia. Vì khiến người khác hiểu, hợp không có tự thể, nên nghĩa trong phẩm này do đó được thành. Như trong kinh Bát nhã Ba-la-mật nói: Phật bảo Bồ-tát Cự Dũng Mãnh rằng, này người thiện nam! Sắc không hợp không tan, như thế thọ, tướng, hành, thức không hợp không tan, hoặc sắc đến thức không hợp không tan, đây chính là Bát nhã Ba-la-mật. Như thế... các Tu-đa-la trong đây nên nói rộng.
